

AGENDA 2030 PARA EL DESARROLLO SOSTENIBLE
QUECHUA

Wajinayachiy teqsi muyunchista: ch'ikuna 2030 ch'uwinaku tajyachinapaq

Wajinayachiy teqsi muyunchista: ch'ikuna 2030 ch'uwinaku tajyachinapaq

Unu raymi killapi 9/2015 watapi, kinsa watamanta chhekapaku, 193 kamachikuna paqarmanta chaynichanku llapan juñunaku paqar uqllachaypi ch'ikuna 2030 ch'uwinaku tajyachinapaq, kapun kamachin “nipita qhepapi saqenapaq”.

Ch'ikuna 2030 yupakun, kamachilliq tukinwan, runa waki, qomiywakiqkuna machukakuna, yupallpun:

- Wajcha kay tukuchana yarqhayta imaymananpi.
- Jat'alliy teqsi muyuta millaychanamanta.
- Qhawana tukuy, llapan runakuna kausananpaq alli, junt'a ima.
- Yanapa runa waki qhespi kay, atawchi, maqamanta qhespi kay.
- Rikurichina t'eqsi muyuwan ch'uwinaku taqyachiy uq llakha ayñipi t'eqsintin.

Usaqillachiy ch'ikuna 2030 Argentinapi

Paqar kamachilli Argentinaq wiharirqa qhapaq raymipi 2015 kamachikuna paqar wakichisqan Kamay Pawakuna Kamachisqan Runa Masikuna (CNCPS) yachuman jina:

- 1) wakichinata yachu kayta jina maytachus rinan jina ODS paqar kasqanman,
- 2) qhawaychakuna junt'achinapaq ch'ikuna 2030 paqarninchispi.

Mich'ullwa munaku uq llank'a uqllachasqa paywakukuna paqarkunawan, kamachikuna wamanikuna kuyumanqokunawan, pawa paqar uqllanchasqakuna, llapanyachakuna, wakichisqakuna runa wakimanta, sapankaq cheqan chaykama kikin. Qhawachiy k'ancha allinka q runakunaq k'askachin uq qhawa q'allupay masi, yaykuchisqa, runakuna mana allinka, ayllu yuriqekuna.

Kullapiqpa ch'uwinaku taqyachinapaq

Ch'ikuna 2030 ch'uwinaku 2030 wakichisqa 17 qhawana ch'uwinaku yaqyach'inapaq (ODS) 169 tukukuqta sapa paqar jap'iqan sutichan, atisqanman jina imaynachus wiñasqanman jina, kamaypawa osqaychanankuna, junt'achinanta tarpachinapaq.

1. WAJCHA KAY TUKUY

WAJTA KAYTA CHURANA IMAYMANATA TUKUY TEQSI MUYUPI

Wajcha kay riy jaqhaykama astawan pisi qollqe yaykuymán kayninman; tantaynin paqar mana allin panqochiy, mana allin yaykukuynin yachaqayman wajkun atiyman chijnipaku p'itinaku runa wakiq mana jap'iqay kaqtiin. Mirakuy musikupa kanan tiyan yupaychasqa llank'ayta wakichinapaq, mana p'itikunanpaq kikinchiqta sayachinapaq.

2. YARQHAY EQE

TUKUYMAN CHURANA YARQHAYTA; TARPANA CHEQQA PANQOCHAYTA ALLINCHANA, KUTIPAKUTA, APAYKAYTA TARPUPAQ TOJYACHINATA

Chajra tarpuy uywakunata chawillawan yawchan tukuy ima wiñakuyta, yarqhayta tukuychay wajcha kayta, mikhunata jawachiyqa tukuy qollqe jap'itinkukuna.

3 ALLIKAY
THAÑI

3. ALLIKAY THAÑI

MANK'ACHAY UQ KAUSAY THAÑITA ÑAUPARICHIY ALLIN KAYTA TUKUY MITANKUNAPAQ IMA

Astawan pisiyan qallarikuy orqhopana tukuy junt'a onqoykunata puraqnachina imaymana kaq thañiyanta.

4 ALLIN
YACHAQAYA

4. ALLIN YACHAQAYA

MARK'ACHAY UQLLANCHAPI, PURAQPAQ ALLIN KAYTA, ÑAUPARICHIY YACHAKUNAPAQ TUKUYNIN KAUSAYPAQ

Kayqa astawan churana yachachiyta wasikunaman uq pisi samanpanapaq, allinchana yachaqayman yaykunata tukuy riwch'ankunapi kikinachakuna qhari, warmi wawakunata.

5 KIKINCHANA
QHARI WARMI

5. KIKINCHANA QHARI WARMI

TARPANA KIKINCHANA QHARI WARMI ATINCHANA WARMI WAWAKUNATA

Kikinachaymanta yachayman yaykunata, janpiyta qhawakuy, uq llank'ay munasqanku jap'iqaqpaq kacharinapaq musikuna tajyachinapaq runa wakipaq allinchachun llapan runakunapaq kuskanchapi.

6. CH'UWA YAKU THAÑIYASQA

MARK'ACHAY YAKU CHAYANANPAQ, MANA PISIPI THAÑIYAPI TUKUYPAQ

Qhespi yaku q'opamanta chayanan tukuypaq teqsimuyupi kausayta munanchiq, yachaqa chuwinyaku taqyachinapaq, pajtananchis tiyan mana pisiyananpaq, qhaqarispa allinkanapaq ñapis jap'iqan cheqanlla panqochipi thañiwan.

7. KALLPA CH'UWINCHA MANA SINUYAQ

MARK'ACHANA YAYKUY UQ KALLPA CH'UWINYA, CHEQQA. JAP'IQANA KUNANMANTA TUKUYPAQ

Kallpa jap'iqana pachaqa kutichin kausaykunata, waqaychakuna kuskan pachaq; sut'inchakunwan yapkuna t'eqsi kunan kallpaqman yapaykuna pujiukunata.

8. LLANK'AY SUMAQCHAQE WIÑAY WAQAYCHAN

ÑAUPACHANA MUSIKA WIÑAY JAP'IQASQA UQLLANCHASQA JAP'IQA LLANK'AY JUNTA POQOCHIY SUMAQCHAQQE TUKUYPAQ

Wiñay waqaycha jap'iqata taripanapaq runa wakikuna wakichinanku tiyan allin llank'ayta mana pit'ipaspa pachantinta.

9 ALLWIYA MUSUQCHAKU
QAYRITUQSIRI

9. ALLWIYA MUSUQCHAKU QAYRITUQSIRI

SAYARICHIY QAYRITUQSIRIKUNA KUNANLAQ¹, MIRACHINA ALLWIYATA UQLLANCHA TAQYACHINATAQ MIRACHINA MUSUQCHINATA

Waqaychay ruwachana (tuliqpa, qarpay, kallpa willaqaq wajanaku) chay sinch'incha ch'uwinyaku taqyachinapaq. Aswan kashan munaqa yupana qayrituqsiri taqyachinata llaqtakunata saqenqacha wiñayninta sinch'i rukay tanqanqa wiñay musikuna kananpa runa wakiq.

10 PISIYACHİY
CH'ULLAKUNATA

10. PISIYACHİY CH'ULLAKUNATA

PISIYACHINA CH'ULLAKAYTA PAQARPURATA

Jatun ñaupay kaqtin runakunata orqhospa waqchakaymanta kashallanpuni ch'ulla kayqa jatun juch'uyman kutipuw runa wakinchiqpi. Musikuna wiñaynin mana tarpanchu wajchakunaq mana uqllanchasqapi.

11 LLAJTAKUNA
AYLLUKUNA
TAQYACHINAKUNA

11. LLAJTAKUNA AYLLUKUNA TAQYACHINAKUNA

TARPACHINA TIYAN LLAJTAKUNA RUNAKUNAQ TIYAKUNAN KACHUN UQLLANCHASQA, CHEQAKUNA, CHAYNA TAQYACHINA

Ñaupaq munasqanchiq uqllanchan llaqtakunata kapunanpaq wakin kaqkunapaq, kallpaniq, wasin, tiluqman aswan, jasakayman tukuypaq.

1. Kallpa runakunaq kutirikunanpaq ukhunku nunanku ima chirmasqa yuyayninku.

12. POQOCHINA CHIQCHA YACHU

MARK'ACHAY IMAYNACHUS CHIQCHANA TAQYACHITA

Mikhunaq churaku poqochiywan taqyachiqa aswan kaq, pisiyachiy jap'iyaspa atinkamakuna, chinpanaku pisiyanaku tukuy kausaypi.

13. KUYUKU LLAPIYARAYKU

CHURICHANAKU USQAY TUPUNKUNATA MINIYAYPAQ LAPIYAKUNATA

Runakuna kausanku qarankupi imachus lapiyakunata ima, Mama qochaq yaku yapakuynin ancha qoñi qhasataq pachakaurikuna aswan yapasqa. Manachus unanchasun, aswan phutiy kanman, wajcha runakuna aswan qonqasqachá aswan chirmasqa kanqanku.

14. KAUSAY QOCHA UKHUPI

JALLCH'AQAY APAYKAYCHAY TAQYACHITA QOCHA UKHUKUNA, ATIYKANAKUNA CH'UWINYAKUPAQ

Qocha ukhu yaku t'eqsimuyuq ruwanku pacha jallp'a runa kausananpaq tiyakuy kananpaq. Kay tukuy iman chay yaku ukhupi kasqan wiñay taqyachipaq.

15. KAUSAY JALLP'AKUNAQ PACHAPAWAN

ÑAUPARICHIY TAQYACHIYMUSIKAYAJPA JALLPAJPA LLANK'ANA MANA MUCH'UYPAQ², K'UTUYPAQ SACHINA ASKHANCHACHINKAY PACHAPACHAQTA.

Mallkirarakuna, cheqata rikuchiytawan, panqota, pakakuyta, t'eqsintin awqachanapaq chiri q'oñita, ñapis jark'akun askhancha kausay yachaqaqkama yuriquekunaq wasinkuta.

16. THAQÑI, CHEQALL TIQSIYPAKUNA CHUKICHASQA ÑAUPARICHIY RUNA WAKI THAQÑIKUNATA ASKHANCHASQATA

CH'UWINYAKU TAQYACHIPAQ YAYKUCHIYTA THAQÑI TUKUYPAQ RUNA WAKI TUYSUKUNA YACHUKUNA ASKHANCHA TUKUY RIWCHANKUNAPI

Sayarichiy teqsiyakuna yachukuna tukuy riwchankuna tukuy ayllukunaqpa kan churakuy ch'uwinayaku taqyachipaq.

17. MASICHANAKU KULLAPIQPATA TARIPANAKUNAPAQ

SINCH'ICHAKUNA TUJNUKU KUTIRICHIY MASICHANAKUTA TEQSIPI

Suyukunapi, paqarpi, ayllukunapi, kamachikuna, waq pit'i qhapaqpa runa waki, oqharisqa puraqmanta qhawarisqa kullapiqpa kuraqpa qhawachin ñaupaqta runakunaman pachamamaman.

2. Llip'ichiykunaqa wajnayachiy poqoq jalp'akunata aqo panpaman kutichiyta.

Para más información sobre la Agenda 2030
y los Objetivos de Desarrollo Sostenible
www.odsargentina.gob.ar

También disponible en:
WICHÍ
GÜNÜN A YAJÜCH
MAPUCHE
GUARANÍ
QOM

Las traducciones de la serie “Objetivos de Desarrollo Sostenible en lenguas originarias” fueron realizadas por profesionales del Centro Universitario de Idiomas (CUI), con el apoyo institucional del Instituto Nacional de Asuntos Indígenas.